

«شرق» از سفر رئیس جمهوری ازبکستان به تهران گزارش می‌دهد

سفری بعد از ۲ دهه

مهدی بازرگان: شوکت میرضیایف، رئیس جمهوری ازبکستان، دیروز یکشنبه در اولین سفر رسمی خود از زمان به قدرت رسیدن به تهران سفر کرد. در این سفر که به دعوت رسمی سید ابراهیم رئیسی، رئیس جمهوری کشورمان، انجام شد، دو طرف برای چهارمین بار در دو سال گذشته با یکدیگر دیدار داشتند.

صفحه ۳

دوشنبه ۲۹ خرداد ۱۴۰۲ • ۳۰ ذی‌القعدة ۱۴۴۴ • ۱۹ ژوئن ۲۰۲۳ • سال بیستم • شماره ۴۵۸۰ • ۱۲ صفحه • ۱۵۰۰۰ تومان

در «شرق» امروز می‌خوانید: بلاتکلیفی مکرر در تیم پرطرفدار پایتخت؛ بیچاره استقلال!؛ تنها ۳ درصد بودجه دانشگاه‌ها به پژوهش تخصیص می‌یابد، خاموشی بهشت در برابر بی‌آبی و یادداشت‌هایی از بابک زمانی، حسین معافی

سرمقاله

برنامه بی‌فلسفه

در چند و چون لایحه برنامه هفتم توسعه

حجت میرزایی

بالاخره لایحه برنامه هفتم توسعه پس از دو بار تمدید قانون برنامه ششم و نیز انتشار سه نسخه مقدماتی و تغییرات مکرر در صورت‌بندی و فرم لایحه تقدیم مجلس شد. یک متن بسیار تفصیلی و پدانه در ۲۴ فصل، ۱۱۷ ماده که در ۱۵۳ صفحه تنظیم شده است. در موارد متعددی البته با محافظه‌کاری قابل فهمی از اهداف کمی تحققات‌ناپذیر (مانند کاهش ضریب جینیسی تا ۰.۳۲) یا تغییرات جنجال‌برانگیزی (مانند تغییرات ساختاری در نظام بانکداری) در نسخه‌های پیشین عقب‌نشینی آشکارا انجام شده و آن را به حساب توجه برنامه‌نویسان به نقد و نظریات مطرح‌شده در فضای عمومی در دو ماه اخیر می‌گذارم. در این نوشتار بنای ورود به متن و محتوای لایحه را ندارم؛ اما نکاتی درباره رویکرد برنامه‌نویسان به توسعه و مسائل امروز کشور قابل طرح است.

۱- این حد تفصیل و دامنه گسترده از فصل‌ها و موضوعات در برنامه (که تازگی هم ندارد و در گذشته هم کم‌وبیش رایج بوده) به معنی بی‌توجهی به منطق و کارکرد برنامه توسعه است. وقتی ده‌ها موضوع اولویت‌دار باشند، یعنی هیچ اولیوی وجود ندارد و تفاوتی میان موضوعات متعدد نیست و یعنی برنامه‌نویسان توان ارائه تحلیلی چندسطحی از مسائل و شبکه روابط میان آنها و شناسایی اولویت‌های تأثیرگذاری و حل مسئله ندارند. این پدیده البته تا حد زیادی ناشی از مسائل مزمن و ریشه‌دار نظام دیوان‌سالاری برنامه‌ریزی توسعه در کشور است. همه وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی و حتی غیردولتی در بخش عمومی تلاش می‌کنند، در حد چند حکم و گزاره صریح یا با اشاره جای پای در متن برنامه بیابند و تصور عمومی این است که بدون آن دامنه اقتدار آنها مخدوش می‌شود. همین تصور و رقابت میان دفاتر بخشی در سازمان برنامه و بودجه هم وجود دارد. حتی در دوره‌هایی (مانند برنامه ششم) که لایحه با ۲۴ ماده پیشنهادی در مجلس رفت بسیاری از دستگاه‌های اجرایی احکام پیشنهادی خود را از طریق نمایندگان مجلس در متن گنجانده و قانونی با بیش از ۱۲۰ ماده یعنی پنج برابر لایحه تصویب و ابلاغ شد که بسیاری از این مواد با محدودیت‌های مالی دولت و سپس با تغییرات در بودجه‌های سنواتی فرصت اجرا نیافت.

۲- هیچ تحلیلی از ارزیابی یا شناخت برنامه‌ریزان از فضای جهانی و منطقه‌ای و وضعیت اقتصادی و اجتماعی کشور از جمله تحلیلی از شبکه مسائل موجود و اولویت‌بندی آنها، مانند رکود تورمی عمیق و طولانی‌مدت، فرار سرمایه، نرخ منفی رشد سرمایه‌گذاری در پنج سال اخیر، تورم ۵۰ درصدی، روندهای افزایشی فقر و نابرابری، شکاف‌های رو به تزاید منطقه‌ای، نرخ بسیار پایین بهره‌وری، دوره طولانی ساخت و اجرای طرح‌های عمرانی و ده‌ها هزار پروژه ناتمام و... در متن لایحه یا گزارش‌های مکمل آن (که انتشار یافته باشند) وجود ندارد. از این‌روی مشخص نیست کدام راه‌حل‌ها و با چه شناختی از سازوکارهای مدنظر برای حل این مسائل برگزیده شده‌اند.

۳- تمرکز لایحه بر مسائل کلان و بخشی است و هیچ اثری از راه‌حل‌های اصلاحات نهادی و ساختاری (مانند توانمندسازی دولت، بهبود کیفیت حکمرانی، کاهش فساد، بهبود فضای رقابت اقتصادی، بهبود حقوق مالکیت و نیز نوسازی نظام تولید صنعتی، بهبود فناوری و...) در متن پیشنهادی دیده نمی‌شود. متنی کاملا انتزاعی و بی‌توجه به عوامل بنیادین شکل‌گیری وضعیت بحرانی و نگران‌کننده موجود با پیشنهادهایی در سطح یک اقتصاد متعارف تولید و انتشار یافته است.

۴- دولت هیچ توضیح یا تصریحی جز آنچه در عنوان لایحه برنامه آمده، از کارکردهای اصلی یا تبعی این متن ارائه نداده و روشن نیست آیا برنامه پیشنهادی در حفظ وضع موجود (و پیشگیری از پیشروی یا تشدید و تعمیق بحران موجود) خواهد انجامید، زمینه یا مسیر برون‌رفت از شرایط کنونی را فراهم می‌کند یا یک برنامه توسعه است (که به‌روشنی چنین نیست) حتی در حد اشاره از پیش‌فرض‌های کلیدی و مهم و مورد پریشانی مانند تداوم یا رفع تحریم‌ها، الحاق به توافق‌نامه‌های مالی جهانی (مانند FATF) یا تداوم وضع موجود، سطح همکاری‌های جهانی و منطقه‌ای و... سخنی نرفته است.

۵- لایحه برنامه بی‌هیچ چشم‌انداز یا اهداف کیفی (به‌صراحت یا اشاره) تدوین شده است. در غیاب اهداف کیفی، چندین هدف کمی بلندپروازانه (مانند رشد اقتصادی سالانه هشت درصدی، رشد بهره‌وری سالانه ۲.۸ درصد، ایجاد سالانه یک میلیون شغل و...) تعیین شده‌اند که بدون پاسخ به پرسش‌های مهم پیش‌گفته درباره فضای جهانی و ملی برنامه از جمله سرمایه‌های داخلی و خارجی) قابل تأمین، سرمایه‌انسانی، سطح اعتماد و... بیشتر به اعدادی تزیینی و نه پیش‌بینی‌های تعهدآور شبیه‌اند.

۶- متن لایحه برنامه از ابتدا تا انتها سراسر احکامی دستوری و الزام‌آور برای دستگاه‌های اجرایی دولتی، سازمان‌های بخش عمومی غیردولتی و حتی خانوارها و صاحبان کسب‌وکار خصوصی صادر کرده است. از دید برنامه‌ریزان گویی همه تابعی از فرمان، حکم و دستور دولتی‌اند و پدیده‌هایی بی‌روح و تابع و منقاد که با تعیین سهمیه و صدور دستور رفتارشان تغییر می‌پذیرد و آنچه را برنامه‌ریزان مراد کرده‌اند، با همان حد و کیفیت محقق می‌کنند.

درباره محتوای لایحه در روزهای آینده نکات بیشتری خواهیم گفت؛ اما همچنان و به دلایل متعدد (از جمله گرفتن بهانه از دولت) می‌توانیم همین متن پیشنهادی بدون آسیب و تغییرات زیاد در مجلس تصویب شود.

رهبرانقلاب اسلامی در دیدار رئیس‌جمهور ازبکستان:

قربان تاریخی، فرهنگی و علمی ایران و ازبکستان بی‌نظیر است

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی عصر دیروز در دیدار آقای «شوکت میرضیایف» رئیس‌جمهور ازبکستان و هیئت همراه، با اشاره به قربان بی‌نظیر تاریخی...

صفحه ۳

گزارش میدانی «شرق» از یک واقعه تلخ و عبرت‌آموز؛ در شام مسموم کرج چه گذشت؟

شب مرگ

گزارش تیتربک را در صفحه ۸ بخوانید

«شرق» از پیگیری نمایندگان درباره شعار ساخت سالانه یک میلیون مسکن رئیسی گزارش می‌دهد

در دسر یک وعده

چرا دولتمردان قبلی، وعده‌های رئیسی را محقق نکرده‌اند؟

معضومه معظمی: برنامه هفتم توسعه پس از تأخیری چندماهه روز گذشته توسط رئیس‌جمهور تقدیم هیئت‌رئیس‌ه مجلس شد؛ برنامه‌ای پنج‌ساله که قرار بود پیش از اینها تقدیم مجلس شود. اما به دلیل هم‌زمان شدن آن با ارائه لایحه بودجه ۱۴۰۲ و عدم زمان‌بندی مناسب دولت در تدوین و ارائه به‌موقع برنامه هفتم و کش‌دادن آن تا زمان بودجه، با تأخیری نسبتاً طولانی به مجلس آمد.

نکته‌ای که به چالش جدی بین قالیباف و رئیسی بدل شد. رئیس‌مجلس تأکید داشت دولت برنامه هفتم توسعه را پیش از لایحه بودجه ۱۴۰۲ تقدیم مجلس کند تا بر اساس برنامه پنج‌ساله

یادداشت

سخنی با فعالان و علاقه‌مندان هوش مصنوعی

به چه روایتی از هوش مصنوعی نیاز داریم؟

احمدرضا سازگارنژاد*

در ماه‌های اخیر، هوش مصنوعی، هوش از سر سیاست‌گذاران، فعالان حوزه فناوری اطلاعات، کارآفرینان و همه فعالان بخش خصوصی در سراسر جهان برده است. بخش مهمی از اخبار و تحلیل‌های روزانه به تبعات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی توسعه فناوری هوش مصنوعی و اثرات شگرف، ناپیدا و غیرقابل پیش‌بینی آن در ابعاد مختلف زندگی آحاد مردم جامعه می‌پردازند. در هر نقطه‌ای از جهان، پیرامون هوش مصنوعی قرائتی منحصربه‌فرد بر تحلیل‌ها سایه افکنده و تحلیل‌گران حوزه هوش مصنوعی با آن عینک چشم‌به‌تحولات روزمره پیرامون این فناوری عمومی و چندمنظوره درازند. در کشورهای اروپایی این روزها بحث‌های داغی پیرامون مخاطرات توسعه هوش مصنوعی در جریان است و محافل علمی و دانشگاهی به‌طور قابل توجهی، تمرکز خود را در جهت حکمرانی بر هوش مصنوعی (AI Governance) قرار داده‌اند. اتحادیه اروپا به عنوان مهم‌ترین بازیگر عرضه قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری در اروپا نیز با این دغدغه‌ها همراه بوده و در پی آن است تا این فناوری را تحت سیطره و سلطه حکمرانی خود درآورد. اینکه موفق خواهد شد یا نه و آیا اساساً چنین رویکردی می‌تواند درست باشد یا خیر محل بحث این یادداشت کوتاه نیست. از سوی دیگر، آمریکا هوش مصنوعی را در رقابت با چین تحلیل و تقویت می‌کند. قرائت رایج در فضای رسانه‌ای و سیاست‌گذاری آمریکا، حفظ برتری آمریکا در این فناوری استراتژیک بوده و در محافل علمی و تحقیقاتی در آمریکا بر چگونگی پیشی‌گرفتن

یا عقب‌نیفتادن از چین در هوش مصنوعی متمرکزند. همین فضای سیاست‌گذاری حاکم و دغدغه ملی، در فضای رسانه‌ای نیز متبلور شده و طبعاً ذهنیت مردم را شکل می‌دهد. در آمریکا بسیاری نیز نگران مخاطرات و ریسک‌های هوش مصنوعی‌اند اما همه اینها پس از مسئله رقابت همه‌جانبه اقتصادی و فناوریانه آمریکا با چین محل بحث است. چین از سمت دیگر، می‌تواند رشد اقتصادی بلندمدت خود را تضمین کرده و با آن برنده جنگ سرد جدید با آمریکا شود. از نظر چین، برنده رقابت هوش مصنوعی، می‌تواند تفوقی استراتژیک از نظر فناوری بر سایر کشورهای جهان پیدا کند و به همین سبب سال‌هاست که سرمایه‌گذاری‌های عظیم و بلندمدت بر این فناوری را آغاز کرده و با تقسیم کار ملی مناسب، درصد نوسازی صنایع خود به مدد هوش مصنوعی و افزایش رقابت‌پذیری اقتصادی خود در عرصه بین‌المللی به‌ویژه در حوزه اقتصاد دیجیتال است. در کنار این نگرش، چین توسعه کاربردهای نظامی-امنیتی را نیز برای یافتن قدرت برابر با آمریکا در این حوزه جزء اهداف راهبردی خود قرار داده است. دقیقاً مشابه همین فضای سیاست‌گذاری را می‌توان در فضای رسانه‌ای و آکادمیک چین نیز مشاهده کرد. تمرکز افکار عمومی در چین و جهت‌دهندگان آن به‌طور قابل توجهی به کاربردهای هوش مصنوعی متمرکز است و محافل علمی مشتاقانه راه‌های برتری‌یافتن فناوریانه بر آمریکا در نوسآوری هوش مصنوعی را دنبال می‌کنند. اینها مثال‌های شناخته‌شده در سطح بین‌المللی هستند که تقریباً اکثر فعالان حوزه فناوری

اطلاعات و هوش مصنوعی کمابیش از آن اطلاع دارند. نسبت متقابل بین جهت‌گیری رسانه‌ای و فضای افکار عمومی در این کشورها با هدف ملی این کشورها در حوزه سیاست‌گذاری هوش مصنوعی قابل مشاهده است و این دو به‌طور متقابل یکدیگر را اصلاح و تقویت می‌کنند. سایر کشورهای جهان نیز کمابیش با همین روند پیش می‌روند. کشور ما نیز در سال‌های اخیر توجه ویژه‌ای، حداقل در کلام سیاست‌گذاران کلان، به مسئله سیاست‌گذاری هوش مصنوعی نشان داده است. هرچند پس از سال‌ها هنوز هیچ سند ملی هوش مصنوعی که بیانگر نگرش کشور ایران به این فناوری باشد منتشر نشده است، اما فعالان بخش خصوصی تلاش کرده‌اند محصولات خود را در این بازار عرضه کرده و آرام‌آرام راه انتشار و نفوذ فناوری را فراهم کنند. مسئله کمی نگران‌کننده در این میان، فضای رسانه‌ای و افکار عمومی پیرامون هوش مصنوعی است.

ادامه در صفحه ۴

اجاره آپارتمان‌های اداری

رجوع به صفحه ۳

گزارش «شرق» از تعطیلی و تخریب سالن‌های قدیمی و خاطره‌انگیز سینما

چراغی که سوسو می‌زند

ماراتن انتخابات‌اتاق ایران به پایان رسید

دست‌زد خصوصی‌ها به حضور دولت

شهرداری در مقابل دولت

استدلال غیرقانونی زاکانی؟

نگاهی به تحولات ۳۰ و ۳۱ خرداد ۱۳۶۰ و بررسی رفتار تروریستی منافقین

بازخوانی یک جنایت فرقه‌ای

یادداشت

پاندول مذاکره و توافق

اردوان امیراصلانی

از زمان روی کار آمدن جو بایدن، ایران و غرب برای احیای برنامه جامع اقدام مشترک با هدف ستودنی محدودکردن خطر گسترش سلاح‌های هسته‌ای، برقراری ثبات در خاورمیانه و در نهایت رفع تحریم‌های اقتصادی ایران در تلاش بوده‌اند. پس از چندین ماه مذاکره و احتمال دستیابی به نتیجه در ماه آگوست گذشته، تلاش‌های دیپلماتیک به دلایل مختلف از جمله نزدیکی استراتژیک ایران و روسیه کاهش یافت. به نظر می‌رسد که از آن زمان هیچ امیدی برای خروج از چرخه رکود نبوده است، تا جایی که برخی از دیپلمات‌ها بر این باور بودند که برجام «قطعا مرده است». با وجود این موضوع برنامه هسته‌ای ایران با تمام پیامدهایی که تاخیر در رسیدن به توافق در بر دارد، همچنان حل‌نشده باقی مانده است. به نظر می‌رسد از سرگیری روند دیپلماتیک به صورت کاملاً دوجانبه بین ایالات متحده و ایران از طریق واسطه در حال انجام است.

ادامه در صفحه ۵

جناب آقای دکتر اسحاق جهانگیری

جناب آقای مهدی جهانگیری

جناب آقای ابراهیم جهانگیری

مصیبت درگذشت مادر بزرگوار تان

حاجیه خانم فاطمه بهرامی

مادر دو شهید دفاع مقدس، را تسلیت می‌گوییم.

از خدای بزرگ برای آن مرحومه مکرمه آمرزش و

رحمت و برای شما و سایر بازماندگان محترم صبر و

آرامش مسئلت داریم.

مهدی رحمانیان، سیدشهاب‌الدین طباطبایی

برادر گرمای جناب آقای دکتر پیروز حناچی

مصیبت درگذشت پدر همسر گرمیتان

را مصمیمانه تسلیت می‌گوییم.

از خداوند سبحان برای آن مرحوم علو درجات

و برای بازماندگان صبر آرزو مندیم.

مهدی رحمانیان، علی دهقان و سینا رحیم‌پور